

Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Кафедра скрипки

«ПОГОДЖУЮ»

Гарант освітньо-професійної
програми, доцент

Я. ОЛЕКСІВ

» 25 » червня 2021 року

«ПОГОДЖУЮ»

Декан факультету оркестрових
інструментів, доцент

Т. ЛАЗУРКЕВИЧ

» 25 » червня 2021 року

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та навчальної роботи, професор

М. КУШНІР

» 25 » червня 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВИВЧЕННЯ ОРКЕСТРОВИХ ПАРТІЙ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Галузь знань	02 Культура і мистецтво
Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво»
Профілізація	«Скрипка»
Статус	Обов'язкова компонента циклу дисциплін фахової професійно-практичної підготовки (ОК 3.2.5)
Загальний обсяг	3 кредити ЄКТС (90 годин)
Форма підсумкового контролю	Залік
Термін викладання	1,2 семестри
Факультет	Оркестрових інструментів
Форма навчання	Денна

Львів 2021 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «ВИВЧЕННЯ ОРКЕСТРОВИХ ПАРТІЙ» для профілізації «СКРИПКА» з галузі знань 02 «Культура і мистецтво» зі спеціальності 025 «Музичне мистецтво» оновлена, відповідно до освітньо-професійної програми «Музичне мистецтво» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженою Вченою Радою ЛНМА імені М. В. Лисенка від 26 травня 2021 року (Протокол № 1).

Розробники:

СИРОТЮК Тетяна Миколаївна – професор кафедри скрипки

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри скрипки

від 14 червня 2021 р. , протокол № 11 .

Завідувач кафедри скрипки,
заслужений діяч мистецтв України, професор **КАСЬКІВ Б. Д.**

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни – підготовка висококваліфікованих музикантів-ансамблістів, які володіють специфікою оркестрового виконавства.

Основним завданням дисципліни є оволодіння студентом високопрофесійними навиками оркестрової гри, розвиток читки з аркушу та знання оркестрового репертуару.

2. КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКИМИ ПОВИНЕН ОВОЛОДІТИ ЗДОБУВАЧ

2.1 Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК1.**Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово
- ЗК2.**Здатність розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3.**Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4.**Здатність до розв'язання проблем.
- ЗК5.**Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК6.**Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК7.**Здатність до критики та самокритики.
- ЗК8.**Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК9.**Здатність до шанобливого й дбайливого ставлення до історичної спадщини і культурних традицій.
- ЗК10.**Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК12.**Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК13.**Здатність працювати самостійно, виявляти ініціативу та лідерські якості.
- ЗК14.**Здатність до використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК15.**Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК16.**Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК17.**Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.2 Спеціальні (фахові) компетентності (СК)

- СК1.**Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.
- СК2.**Здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції у творчо-виконавській діяльності.
- СК3.**Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.
- СК4.**Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.
- СК5.**Здатність демонструвати достатньо високий рівень виконавської майстерності.
- СК6.**Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.
- СК7.**Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.
- СК8.**Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.
- СК9.**Здатність застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій.
- СК10.**Здатність оперувати професійною термінологією.
- СК11.**Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.
- СК12.**Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.
- СК13.**Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.
- СК15.**Здатність використовувати засоби масової інформації для просвітництва, популяризації та пропаганди досягнень музичної культури.
- СК16.**Здатність застосовувати традиційні і альтернативні інноваційні технології музикознавчої, виконавської, композиторської, диригентської, педагогічної діяльності.
- СК17.**Здатність свідомо поєднувати інновації з усталеними вітчизняними та світовими традиціями у виконавстві, музикознавстві та музичній педагогіці.

2.3 Фахові спеціалізовані компетентності

1. Здатність розуміння змісту, форму та стилю музичного твору, відтворювати його художню концепцію.
2. Здатність володіння засобами виконавської виразності та технічною майстерністю під час виконання оркестрової партії.
3. Здатність до ансамблевої майстерності, відпрацювання вмій виконання відповідної партії в контексті загального виконавського плану із врахуванням динаміки звучання інструменту в загальній звучності.
4. Здатність до чистого інтонування в процесі виконавства.
5. Володіння стійкою і водночас досить гнучкою метро-ритмічною пульсацією під час виконання.
6. Здатність до пошуку раціональної аплікатури відповідно до художніх і технологічних вимог певного фрагменту оркестрового твору.

7. Володіння основними закономірностями використання штрихових та артикуляційних засобів звукоутворення в оркестровій літературі, майстерно їх застосовувати в залежності до стилістичних особливостей виконуваного музичного матеріалу.

3. ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН1. Демонструвати артистизм, виконавську культуру та технічну майстерність володіння інструментом (голосом) на належному фаховому рівні під час творчо-виконавської діяльності.

РН2. Володіти методами та навичками ансамблевої гри / хорового співу, репетиційної роботи та концертних виступів.

РН3. Демонструвати різні методики удосконалення творчо-виконавської діяльності.

РН4. Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.

РН5. Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.

РН8. Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.

РН10. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

РН11. Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

РН13. Демонструвати музично-теоретичні, культурно-історичні знання з музичного мистецтва.

РН14. Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

4. РОЗПОДІЛ ДИСЦИПЛІНИ ЗА СЕМЕСТРАМИ, ГОДИНАМИ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

НАЗВА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	Розподіл за семестрами			Кількість кредитів ECTS	Кількість годин						Розподіл аудиторних годин за курсами і семестрами							
	Екзамени	Заліки	Атестаційні екзамени		Загальний обсяг	Аудиторних						I курс	II курс		III курс		IV курс	
						Всього	у тому числі:			Самостійна робота	Семестри							
							лекційні	індивідуальні	практичні		1	2	3	4	5	6	7	8
											Кількість тижнів в семестрі							
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15						
Вивчення оркестрових партій		1,2		3	90	60	-	30	-	60	1	1	-	-	-	-	-	-

Розподіл годин та кредитів за курсами та семестрами

КУРС	СЕМЕСТРИ	Кількість кредитів ECTS	Кількість годин					Самостійна робота
			Загальний обсяг	Аудиторних				
				Всього	у тому числі:			
					лекційні	індивідуальні		
I		3	90	30			30	60
	1	1,5	45	15			15	30
	2	1,5	45	15			15	30

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I – II семестри

I семестр

1. Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів-класиків
2. Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів епохи романтизму
3. Виконання фрагментів оркестрових партій в оперних творах
4. Читання нот з листа

II семестр

1. Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів-класиків
2. Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів епохи романтизму
3. Виконання фрагментів оркестрових партій в оперних творах
4. Виконання фрагментів оркестрових партій в симфонічних творах сучасних композиторів
5. Читання нот з листа

I семестр

№	Назва теми	Зміст роботи	Аудиторні (індивідуальні) години	Самостійна робота
1	ВІВЧЕННЯ ОРКЕСТРОВИХ СКЛАДНОЩІВ В СИМФОНІЧНИХ ТА ОПЕРНИХ ТВОРАХ	Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів-класиків (Й. Гайдн, В. Моцарт)	5	6
		Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів епохи романтизму Ф.Шуберт, Ф.Мендельсон, Д.Россіні, А. Брукнер, Г. Берліоз, М. Глінка, Р. Шуман, Й. Брамс, М. Лисенко)	5	10
		Виконання фрагментів оркестрових партій в оперних творах (В. Моцарт, Д.Верді, П. Леонковало, П. Чайковський)	4	7
2	ЧИТАННЯ НОТ 3 ЛИСТА	Читка незнайомих оркестрових партій	1	4
Підготовка до підсумкового контролю				3
Разом			15	30

II семестр

№	Назва теми	Зміст роботи	Аудиторні (індивідуальні) години	Самостійна робота
1	ВІВЧЕННЯ ОРКЕСТРОВИХ СКЛАДНОЩІВ В СИМФОНІЧНИХ ТА ОПЕРНИХ ТВОРАХ	Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів-класиків (Л. Бетховен)	2	4
		Виконання фрагментів оркестрових партій в симфоніях композиторів епохи пізнього романтизму (Г. Малер, Р. Вагнер, Р. Штраус, А. Дворжак, О. Скрябін, Я. Сібеліус та інші)	3	5
		Виконання фрагментів оркестрових партій в оперних творах (П. Чайковський, Д. Шостакович,	3	5
		Виконання фрагментів оркестрових партій в симфонічних творах сучасних композиторів (Д. Шостакович, С.	6	9

		Прокоф'єв, Б. Барток, Б. Лятошинський, А. Шнітке, М. Скорик, Є. Станкович та інші)		
2	ЧИТАННЯ НОТ З ЛИСТА	Читання нот з листа	1	4
Підготовка до підсумкового контролю				3
Разом			15	30

Приклад орієнтовних семестрових тематичних вимог

I-II семестри:

Симфонічні твори

1. Й. Гайдн – Симфонії №№ 67, 90, 103, 104
2. В. Моцарт – Симфонії До Мажор, Ре Мажор
3. Л. Бетховен – Симфонії №№ 1, 3
4. В. Моцарт – Дивертисмент для камерного оркестру
5. А. Вівальді – Концерти з циклу «Пори року» (“Зима”, “Весна”)

Оперний репертуар

6. В. Моцарт – опера «Чарівна флейта»
7. Д. Верді – опера «Травіата»
8. М. Лисенко – опера «Наталка Полтавка»

Послідовність проходження репертуару, а також обсяг творів та кількість годин індивідуальних занять і самостійної роботи визначається викладачем довільно, у залежності від творчого потенціалу та індивідуальних особливостей розвитку кожного студента. Під час навчання викладач повинен враховувати й необхідність охоплення (у межах зазначених розділів) якомога більшої кількості творів різних за змістом, формою та жанрами.

До заліків допускаються студенти, які виконали семестрові тематичні вимоги.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сумарна шкала оцінювання здобувача з навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку (диференційованого) та екзамену
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання здобувача з семестрового екзамену та поточного контролю

БАЛИ ЗА ВСІ ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ
45-50	A	відмінно
41-44	B	добре
37-40	C	
32-36	D	задовільно
30-31	E	
18-29	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-17	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Відмінно А (90-100) – найвище художнє враження.

Високий ступінь обдарованості, музикальність, артистизм,
Міцна виконавська воля та ритмоволя (стабільність виконання).

Високий ступінь технічної майстерності: віртуозність, володіння штриховою технікою, якісне звукодобування, добре відчуття ансамблевої гри.

Досконале виконання оркестрового твору: зрілість інтерпретації, розуміння стилю та жанру, музикантське мислення, досконале володіння оркестровими навиками.

Висока працездатність і відповідальність.

Добре В (82-89), С (74-81) – добре художнє враження.

Добрий ступінь обдарованості, музикальність, артистизм, виконавська воля та ритмоволя.

Добрий рівень володіння оркестровими навиками, штриховою технікою, звукодобуванням, динамічною виразністю.

Добре виконання програми: зрілість інтерпретації, розуміння стилю та жанру.

Добра працездатність.

Задовільно D (64-73), E (60-63) – посереднє художнє враження.

Середній ступінь обдарованості.

Відсутність будь-якого з компонентів: музикальності, артистизму, виконавської волі, ритмоволі (часткова стабільність виконання).

Недостатнє володіння технічними ресурсами, ансамблевими навиками, динамічною виразністю, штриховою технікою. Задовільне виконання програми: середній рівень складності, зрілості інтерпретації, розуміння стилю та жанру оркестрових творів.

Середня працездатність.

Незадовільно FX (35-59) – незадовільнє художнє враження
(з можливістю повторного складання екзамену або заліку)

Відсутність будь-якого з компонентів: музикальності, артистизму, виконавської волі, ритмоволі (часткова або недостатня стабільність виконання).

Недостатнє володіння технічними ресурсами, різноманітною звучністю.

Незадовільнє виконання програми: недостатній рівень складності, незрілість інтерпретації, нерозуміння стилю та жанру, непрофесійне виявлення особливостей авторського тексту (музикантське мислення).

Низька працездатність.

Незадовільно F (0-34) – незадовільнє художнє враження

(з обов'язковим повторним вивченням матеріалу екзамену або заліку)

Низький ступінь обдарованості. Відсутність музикальності, артистизму, недостатня стабільність виконання. Низьке володіння технічними ресурсами, різноманітною звучністю.

Низький рівень виконання програми: недостатній рівень складності, незрілість інтерпретації, нерозуміння стилю та жанру, відсутність виконавського мислення.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
3. Методи контролю (самоконтролю, взаємоконтролю), корекції (самокорекції, взаємокорекції) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.
4. Бінарні, інтегровані (універсальні) методи. *

* Жодна із запропонованих класифікацій не позбавлена недоліків. На практиці викладач з дисципліни «Вивчення оркестрових партій» інтегрує методи різних груп, утворюючи неординарні (універсальні) методи навчання, які забезпечують оптимальні шляхи досягнення навчальної і творчої мети.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

1. **Попередній контроль** спрямований на виявлення знань, умінь і навичок студентів з творів, які будуть вивчатися.
2. **Поточний контроль** здійснюється під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу і виявлення проблем опанування тими чи іншими навичками.
3. **Тематичний контроль** здійснюється періодично, після вивчення нової теми чи нового розділу і має на меті систематизацію знань та умінь студентів.
4. **Підсумковий контроль** проводиться в кінці семестру, а також після закінчення курсу на державному іспиті.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

9.1 Потне методичне забезпечення

9.1.1 Перелік рекомендованих творів для симфонічного оркестру

Й.Гайдн	Симфонії №44 “Траурна” №45 “Прощальна” №103, №104
В.Моцарт	Симфонії До мажор “Юпітер” Ре мажор “Парижська”

	Мі мажор
Л.Бетховен	Симфонії №1, №2, №3, №4, №5, №6, №7, №8 Увертюри: “Коріолан/” Леонора “ №2, “ Леонора №3, “Егмонт”
К.М.Вебер	Увертюра до опери “Оберон”
Ф.Мендельсон	“Італійська” симфонія “Шотландська” симфонія Увертюра “Сон в літню ніч”
Г.Берліоз	“Фантастична” симфонія
Ф.Шуман	Симфонія №1, “Веснянка”, №4
А.Брукнер	Симфонії №1, №2
П.Брамс	Симфонії №1, №2, №3, №4
П.Чайковський	Симфонії №1, №4, №6 Увертюра-фантазія “Ромео і Джульєта”
С.Прокоф’єв	Симфонії №1, №7
Д.Шостакович	Симфонії №1, №5, №10
Б.Лятошинський	Симфонії №3, №5
Л.Ревуцький	Симфонії №2
М.Скорик	Концерт для оркестру “Карпатський”
Є.Станкович	Симфонії №2 “Героїчна”

9.1.2 Перелік рекомендованих творів для камерного оркестру

Й.С.Бах	Брандербургські концерти №1-6
Й.Гайдн	Симфонія №6 “Сім слів Ісуса Христа”
В.А.Моцарт	Дивертисменти Симфонії для струнних
Дж.Россіні	Сонати №1-6
Ф.Мендельсон	Симфонії №8, №9
П.Чайковський	Серенада для струнного оркестру
Д.Шостакович	Прелюдія і скерцо Прелюдія і fuga /переклад/
А.Шнітке	Концерто грессо №1
С.Людкевич	“Колискова” “Меланхолійний вальс”
М.Колесса	Сюїта “В горах”
М.Скорик	Партіта №1, “Диптих”
Є.Станкович	3 камерні симфонії

9.1.3 Перелік рекомендованих оперних та балетних творів

В.А.Моцарт	“Весілля Фігаро” “Дон Жуан”
------------	--------------------------------

Дж.Верді	“Ріголетто” “Травіата”
Дж.Пуччіні	“Тоска”, “Богема”
Ж.Бізе	“Кармен”
О.Бородін	“Князь Ігор”
М.Глінка	“Іван Сусанін” “Руслан і Людмила”
М.Римський-Корсаков	“Снігуронька” “Царева наречена”
П.Чайковський	“Євгеній Онегін” “Мазепа” “Пікова дама”
С.Гулак-Артемівський	“Запорожець за Дунаєм”
М.Лисенко	“Наталка Полтавка” “Тарас Бульба”
Л.Мінкус	“Баядерка”
П.Чайковський	“Лебедине озеро” “Спляча красуня”
С.Прокоф’єв	“Ромео і Джульєта”
А.Хачатурян	“Гаяне”, “Спартак”
Петров	“Створення світу”

9.1.4 Перелік рекомендованих оркестрових соло

Й.С.Бах	Сюїти
Й.Брамс	Симфонія №1
М.Глінка	Руслан і Людмила
Ф.Ліст	Симфонія
Й.Римський-Корсаков	Снігуронька Шехерезада
А.Хачатурян	Гаяне
П.Чайковський	Лебедине озеро Сюїта №3
Д.Шостакович	Симфонії №1, №5, №10
Р.Шуман	Симфонія №4

9.2.Методична література

1. Андрейко О. І. Методика творчого осягнення музично-виконавського мистецтва // Музичне мистецтво ХХІ століття – історія, теорія, практика : збірник наукових праць інституту музичного мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Випуск 2. Дрогобич, 2017. С. 63-68.

2. Андрейко О.І. Мистецько-педагогічний контекст формування виконавської культури скрипаля // Міжнародний науковий форум «Музикознавчий універсум молодих». Львів, 2018. С.10-12
3. Андрейко О. Методичні рекомендації з проблем регуляції м'язової системи в формуванні раціональної технічної бази скрипаля. Львів, 1991
4. Асаф'єв Б. Музыкальна форма как процесс. М.,1965
5. Ауэр Л. Моя школа игры на скрипке. М., 1965
6. Байо П. Роде П., Крейцер Р. Скрипичная школа. СПб, 1812
7. Берлянич М. Основы учения юного скрипача М.,1993
8. Блок М. К вопросу воспитания музыкально-исполнительской техники
9. Браудо И. Артикуляция Л., 1973
10. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением. Методический очерк. М., 1981
11. Григорьев В. Методические взгляды Ю.Янкелевича // Янкелевич Ю. И. Педагогические наследие. М., 1983
12. Гуренко Е. Исполнительство-искусство художественной интерпретации // Вопросы смычкового искусства. М., 1980
13. Гутников Б. Шульпяков О. О варианности приемов звукоизвлечения в скрипичном исполнительстве М.,1890
14. Камилларов Е.О технике левой руки скрипача. Л.,1961
15. Коган Г. У врат мастерства. М., 1961
16. Корредор Х. Беседы с Пабло Казальсом. Л., 1960
17. Кушнарєв Х. Физиологические основы игры на скрипке // Кушнарєв Х. Статьи, воспоминания, материалы. М.-Л.,1967
18. Лесман И. Интонация // Очерки по методике обучения игры на скрипке. М., 1964
19. Мазель Л. Вопросы анализа музыки. М.,1978
20. Мильштейн Я. Вопросы истории и теории исполнительства. М., 1983 р.
21. Мострас К. Виды постановки // Очерки по методике обучения игры на скрипке. М., 1960
22. Мострас К. Динамика в скрипичном искусстве. М.1956
23. Мострас К. Интонация на скрипке М., 1947
24. Мострас К. Ритмическая дисциплина скрипача. М.-Л.1951
25. Назаров И. Основы музыкально исполнительской техники и метод ее совершенствования Л.,1969
26. Очерки по методике обучения игре на скрипке М., 1960
27. Павлій Г. Виразові відмінності між гомофонією. Львів, 1995
28. Пазовский А. Записки дирижера М., 1966
29. Подуровский В. Проблемы технического совершенствования обучающихся дирижированию // Психологическая коррекция музыкально-педагогической деятельности М., 2001
30. Раабен Л. История русского и советского скрипичного искусства. Л., 1978
31. Раабен Л. Система, стиль, метод // Критика и музыковедение. Л.,1975
32. Сапожников С. О музыкально-выразительных средствах в скрипичном искусстве // Вопросы скрипичного исполнительства и педагогики М.,1968

- 33.Станко А. Исполнительский аппарат скрипача. М., О. 1995
- 34.Струве Б. Пути начального развития юных скрипачей и виолончелистов. М., 1952
- 35.Струве Б. Типовые формы постановки рук у инструменталистов. М., 1932
- 36.Флеш К. Искусство скрипичной игры Т.Ы.М., 1964
- 37.Фортунатов К. Карл Флеш и его труд «Искусство скрипичной игры» // Флеш К. Искусство скрипичной игры М., 1964
- 38.Штейнгаузен Ф. Физиология ведения смычка М., 1930
- 39.Шульпяков О. Творческие функции музыкально-исполнительской техники . Л., 1973
- 40.Шульпяков О. Техническое развитие музыканта – исполнителя Л.,1973
- 41.Юр'єв О. Виразальні можливості скрипкових штрихів. Київ, 1974.
- 42.Юрьев А. Об артикуляционном принципе классификации скрипичных штрихов // Вопросы смычкового искусства . М., 1980
- 43.Янкелевич Ю. Педагогические наследия М., 1983